

FATİH SULTAN MEHMED'İN HOCASI: AKŞEMSEDDİN

Fatih Sultan Mehmed, 53 gün süren geceli gündüzlü kuşatmadan sonra, 29 Mayıs 1453 Salı günün sabahı, Topkapı-Edirnekapı arasındaki surlardan açılan gedikten İstanbul'a girerken yanbaşında çok sevdiği, saydığı hocası Akşemseddin de vardı.

Akşemseddin, 1389 yılında Şam'da doğmuştur. Asıl adı Muhammed Şemseddin Bin Hamza, 15. Yüzyılın en büyük âlimlerinden biridir. Hacı Bayram Velî'nin müridi ve Fatih Sultan Mehmed'in müşşidi (hocalar)dir. İstanbul'un manevî fatihi olarak da anılır. Saçının ve sakalının ak olması ve beyaz elbiseler giymesinden dolayı "Akşeyh" veya "Akşemseddin" adlarıyla ünlenmiştir. Soyuna Hazret-i Ebu Bekir'e kadar ulaşır.

Akşemseddin, küçük yaşta Kurân-ı Kerim-i ezberledi. Yedi yaşında babası Şerafeddin-i Hamza Şâmî ile birlikte Anadolu'ya gelip, Amasya'nın Kavak nahiyesine yerleşmişti. (Bazı tarihçiler, Çorum-Osmancık'a yerleşmiş görüşünde)

Sühreverdi'nin torunudur. Babası Şeyh Hamza (Kurtboğan adıyla bilinir) âlim biridir ve oğlunun mükemmel yetişmesini sağlamıştı. Zeki ve kabiliyetli bir zât olan Akşemseddin, her alanda akranlarından daha üstün derecelere ulaşmıştır. Velî ve büyük bir âlim olan babası vefat edince, tahsiline ara vermemiş; Amasya'da ve başka ülkelerde çeşitli bilimler öğrenmiş, naklî ve aklî ilimlerinin yanında tıp bilimlerini de tahsil etmiştir. İlim tahsilini tamamladıktan sonra, Osmaniye medreselerinde genç yaşta müderris olmuştur.

Akşemseddin, aynı zamanda iyi bir hekimdir. Osmanlık'a döndüğü zaman çeşitli hastalıkları tedavi ediyor, özellikle ruh hastalıklarının tedavisinde başarı gösterdiği için kendisine Tabib-ül-ervah, yani ruhların doktoru deniyordu. Astronomi, biyoloji, tıp ve matematikte zamanın ünlüleri arasındadır. Osmanlı medreselerinde çalışarak yüzlerce öğrenci yetiştirmiştir. Tıp alanında bulaşıcı hastalıklar üzerinde de önemli çalışmalar yapmıştır. Araştırmaları sonunda tıp ile ilgili Türkçe Maddet-ül Hayat ve Arapça yazdığı Hall-i Müşkilât ve Risalet-ün nuriyye adlı Tasavvuf, Türkçe yazdığı Maddet-ül Hayat'ta geçen "Hastalıkların insanlarda teker teker peyda (peydah) olduğunu zannetmek yanlıştır" "Hastalıklar insandan insana gözle görülmeyecek kadar küçük tohumlar vasıtasıyla geçer" cümlesi ile ilk mikrop teorilerinden birini ortaya atmıştır. Tarihte mikroorganizmalardan bahseden ilk kişidir. Mikrobiyolojinin babası sayılmaktadır. Aynı zamanda ilk kanser araştırmacılarından olan Akşemseddin, o devirde "seratân" denilen bu hastalıkla çok uğraşır.

Tıp ile ilgili Akşemseddin'in asıl ünü, büyük velî, Hacı Bayram Velî ile tanışmasından sonra başlamıştır.

Akşemseddin, Zeynüddin Hafi Hazretleri'ne talebe olmak için Halep'e giderken, yolda Hacı Bayram Velî'yi rüyasında görmüş, O rüyada, boynuna takılan bir zincir, Hacı Bayram'ın elindedir. Bunun üzerine yolu Ankara'ya düşmüştür. Büyük mutasavvıf Hacı Bayram Velî'nin şöhretini duymuş, bir yolunu bularak, müridleri arasına katılmıştır. Dilden dile söylenen ve eski kitaplarda yazılan bir söylentiye göre, Akşemseddin, Ankara'ya gelir gelmez Hacı Bayram'ı sorar, onun, Solfasol köyünde müridleri ile birlikte ekin biçmekte olduğunu öğrenir, hemen o gün Solfasol'a gider. Yanına yaklaşır, fakat iltifat görmez. Aldırmayarak işe girer, akşama kadar çalışır. Akşam olunca, Hacı Bayram, kaynayan kazanların başına geçer, kendi eliyle aş dağıtır. Sıra Akşemseddin'e gelince, çanağına ne burçak çorbası, ne de yoğurt koyar, artan aş köpeklerin önüne döker. Akşemseddin darılıp gideceği yerde, köpeklere dökülen aşla karnını doyurur, sesizce bir köşeye büzülür. Onun bu alçak gönüllülüğünü, gönülden uysallığını yakından gören Hacı Bayram dayanamaz, yahut fazla sinamayayı gereksiz sayar, onu çağırır, müritliğe kabul eder.

Hacı Bayram hazretleri, Akşemseddin talebesini çok sever, ona hususi bir ihtimam gösterir. Hacı Bayram hazretlerinin tedrisatından geçerek Tasavvuf yolunun bütün inceliklerini öğrenir.

Akşemseddin, o günden sonra Şeyh'inin gönül ocağında piştikçe pişer:

N'oldu bu gönlüm, n'oldu bu gönlüm

Derd ü gam ile doldu bu gönlüm.

Yandı bu gönlüm, yandı bu gönlüm

Yanmada derman buldu bu gönlüm.

diye yanıp yakılan Hacı Bayram'ın aşkıyla donanır, onun ölümünden sonra da mürşidi Hacı Bayram Velî'nin halifesi olur. Bu kez, Akşemseddin yanıp yakılmakta, Pîr'inin ardından arı-duru Türkçesiyle seslenmektedir:

Âşık oldum sana candan

Hacı Bayram Pîr'im Sultan;

Gönül Himmet umar senden

Hacı Bayram Pîr'im Sultan

Sultan Mehmed Han, muhteşem ordusu ile İstanbul'u fethettiğinde, Akşemseddin, Akbıyık Sultan, Molla Fenârî, Molla Gürânî, Şeyh Sinan gibi meşhur âlim ve velîler, talebeleriyle birlikte orduya katılmışlardı.

Akşemseddin, İstanbul'u kuşatma süresince yalnız Fatih Sultan Mehmed'in yanında değil, onun kahraman ordusunun da manevî gücü ve desteği olmuş, yirmiüç yaşındaki genç padişaha, irşadlarıyla cesaret vermiş, yol göstermiş, ona fethin ilk müjdesini ulaştırmıştı.

Bununla'da kalmamış daha önceleri İslâm ordularının İstanbul'u kuşattıkları sırada, şehit düşen Halid bin Eba Eyüb-ül Ensarî'nin mezarının yerini manevî bir güçle bulmuş, onun da şehri saran Türk ordusuna yardımcı olduğunu duyurarak, askerlerin moralini bir kat arttırmıştı. Sultan Mehmed'in, Eshâb-i kiramdan Eyyüb-ül Ensarî'nin kabrinin bulunduğu yeri sorması üzerine, Akşemseddin; "Su karşı yakadaki tepenin eteğinde bir nur görüyorum. Orada olmalıdır" cevabını verdi. Ertesi gün orası kazıldı ve kabri ortaya çıktı.

Söylentilere göre; fethin ilk günü, Fatih Sultan Mehmed, kır atının üzerinde İstanbul'a girerken, hocası Akşemseddin en önde yürüyordu. İstanbul halkı Akşemseddin'i padişah sanarak, ellerindeki çiçek demetlerini Akşemseddin'e uzatıyorlardı. Akşemseddin, kalabalığa, gerisindeki padişahı göstererek:

"Sultan Mehmed odur, ona gidiniz..." demiştir. Fatih gülümseyerek, kalabalığa:"Gidiniz, gene ona gidiniz. Evet ben Sultan Mehmed'im ama, o benim hocamdır" diyerek, kendisine gösterilen üstün saygıyı hocasına yöneltmiş, böylece Akşemseddin'e olan saygı ve sevgisini, herkesin önünde bir kez daha ortaya koymuştu.

Fatih Sultan Mehmed gibi bir dehayı yetiştiren onu, önünde diz çöktürerek aynı zamanda manevî dünyası geniş, bilgin, sanatçı bir padişah yapan, pişiren, olgunlaştıran büyük Türk mutasavvif ve bilgini Akşemseddin olmuştur.

Ayasofya camiye çevrildiğinde ilk hutbeyi de Akşemseddin hazretleri okur. Akşemseddin himmetini de almıştır, nasibini de... Beypazarı'na gider, İskilip'e gider, sonunda Göynük'e yerleşir. Onun ünü kısa sürede Anadolu'yu sarar.

Edirne Sarayında oturan Osmanlı padişahı II. Murad, bu genç, aşk dolusu, her bilgide üstün, olgun ve dolgun sofi'yi ziyaretle oğlu Şehzade Mehmed (Fatih Sultan Mehmed)in eğitimi ve öğretimini üzerine almasını rica eder. Akşemseddin bu teklifi reddetmez. Çocuk Şehzade önünde diz çöker. Yıllarca ona bilgi aşılar.

Şehzade Mehmed, padişah olunca da yanından ayrılmaz, onun en yakın hocası ve danışmanı olarak görev sürdürür. İstanbul'un fethi günlerinde Akşemseddin, Fatih'in ve ordusunun moralini kuvvetlendirmek için bütün gücüyle çalışmakta, onun kazandırdığı güç, silah gücünden daha etkili olmaktadır. İstanbul artık fethedilmiştir. Fatih, fetihten sonra, bir ara hocasından kendisini dervişliğe kabul ederek irşatlarda bulunmasını ister. Akşemseddin bunu:

"Sen devlet umurunu gereği gibi ifâya ve saltanatı icraya mecbur, bununla vazifelisin. Sen benim halvetime girersen ahval-i âlem bozulur. Senin sâlik olman değil, mâlik olman lazımdır." diyerek öfke ile reddeder.

Günler geçer, Fatih, Akşemseddin Hazretleri'ne sıkça gelip gitmeye başlar. Öyle ki devlet işleri oyuncak gelir gözüne. Sarayı, otağı bırakıp döşegi tekkeye sermeye niyetlenir. Nitekim bir gün "N'olur" der, "Beni de dervişleriniz arasına alın"

Akşemseddin, hani Fatih'e baba muamelesi yapan o gül yüzlü muallim birden ciddileşir, celalli bir edayla "Hayır!" der, "Osmanoğullarının dervişe değil, sultana ihtiyacı var!"

Artık görevinin bittiğine inanmıştır. Fatih Sultan Mehmed'den, Göynük'e gitmesi, orada dersleriyle uğraşması için izin ister. Fatih bırakmak istemezse de, sonunda çâre olmadığını görür. Hocasını Göynük'e uğurlar. Göynük'te bir köşeye çekilerek öğrencileri ve kitaplarıyla başbaşa kalan Akşemseddin, Fatih'e yazdığı mektuplarda, ona yeni ufuklar açar. Akşemseddin Göynük'te 1459 yılına kadar yaşar. 1459 yıllarına doğru da Göynük'te ölür. Rivayete göre; (Bir gün, dört yaşındaki küçük oğlu Hamdi Çelebi ile meşgul olurken, "Bu küçük oğlum yetim, zelil kalır; yoksa bu zahmeti, mihneti çok Dünya'dan göçerdim." deyince. Hanımı, "A efendi! Göçerdim dersin yine göçmezsin." diye latife yaptı. Bunun üzerine Şeyh Akşemseddin hazretleri hemen, "Göçeyim" deyip, mescide girdi. Evlâdını topladı. Vasiyetnâmesini yazdı. Helâllaştı, vedâ etti. Yâsîn Sûresi okunurken sünnet üzere yatıp rûhunu teslim eyledi. Göynük'teki tarihi Süleyman Paşa Camii'nin bahçesine defnedildi.

Akşemseddin, birçok talebe yetiştirmiştir. Bunlar arasında zahirî ve bâtini ilimleri bilen yedi oğlu da vardı. Oğulları; Muhammed Sa'dullah, Muhammed Fazlullah, Muhammed Nûrullah, Muhammed Emrullah, Muhammed Nasrullah, Muhammed Mîr'ul-Hudâ ve Muhammed Hamîdullah'dır. Halîfeleri ise; Muhammed Fazlullah, Harizat-üs-Sâmî Mısırlıoğlu, Abdurrahîm Karahisârî, Muslihuddîn İskilîbî ve İbrahim Tennûdir.

Akşemseddin'in bugün İstanbul Feyzullah Efendi Kütüphanesinde bulunan; Hayatın Maddesi ve Tıp alanında; Türkçe, el yazması iki büyük cilt eseri vardır. Herhalde onun en büyük eseri, Fatih Sultan Mehmed gibi büyük bir devlet adamını yetiştirmiş olmasıdır.

Türk büyükleri zincirinin altın halkalarından biri olan Akşemseddin, onbeşinci yüzyıl Anadolu'sunun manevî dünyasında parlak bir yıldızdır. Onun mistik yönü, edebî yönü yanında tıpta yenilikler yaratan bilim yönü de incelemeye değer...

<https://www.kirmizilar.com/tr/index.php/kultur-sanat-yazilari/2608-fatih-sultan-mehmed-in-hocasi-aksemseddin>